

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата філологічних наук, доцента,
доцента кафедри іноземних мов**

Буковинського державного медичного університету

Наместюк Світлани Валеріївни

про дисертацію Катерини Калинич на тему

«Метажанрові параметри університетського роману»,

**подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 035 – Філологія.**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Тема «Метажанрові параметри університетського роману» постає частиною сучасної генології і має велике значення для розуміння особливостей цього жанру та його зв'язку з соціокультурним контекстом. Дослідження Катерини Калинич стосується метажанрових параметрів університетського роману, що дозволяє проаналізувати характерні риси університетського життя, специфіку персоносфери, тематику та структуру цього жанру. Крім того, це дослідження може бути корисним для викладачів та студентів, які зможуть використовувати його результати для кращого розуміння та аналізу літератури, присвяченої студентському життю. Актуальність теми «Метажанрові параметри університетського роману» беззаперечна та полягає у зображенні сучасних тенденцій в літературі, сприяє розвитку літературознавчих знань та збагаченню світового культурного доробку.

Об'єктом дослідження обрано різнопланові виразні зразки університетського роману XIX–XXI ст.: «За склом» Робера Мерля, «Стоунер» Джона Вільямса, «Про красу» Зеді Сміт, «Оксфордські вбивства» Гільермо Мартінеса, «Хмари» Івана Нечуя-Левицького, «Факультет» Дарини Березіної, «Крук та Чорний метелик. Голос давніх сновидінь» Ольги Мігель.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Архітектоніка рецензованої праці декларує свою оптимальність у ракурсах дослідження поставленої проблеми. Дисертація складається з трьох співмірних за обсягом і глибиною аналізу розділів. У вступі визначено мету дослідження, висвітлено питання про методи реалізації поставлених завдань. Обґрунтовано актуальність роботи, її наукову новизну, вказано практичну цінність результатів дисертації.

Дослідницька стратегія дисертації ґрунтується на широкому колі наукових джерел українських дослідників, на дослідженнях в ракурсі жанрових модифікацій університетського роману в інтеграції з матрицями історичного роману, детективного жанру, на концептуальних аспектах метажанру. Специфіку університетського роману розглянуто з оперттям на концепції зарубіжних науковців.

Важливим для обґрунтованості наукових положень роботи є те, що дисертантка, опрацювавши велику кількість літератури та проаналізувавши метажанрові особливості університетського роману, підтверджує, що жанрова матриця цього роману, що поєднує в собі різні жанри та мистецькі форми, створює складну текстову конструкцію, що відображає культурний контекст та сучасні реалії. Крім того, університетський роман слугує платформою для привернення уваги до проблем освіти, культури, політики, психології, статевої гендерної рівності та особистісних проблем. Сатира є одним з важливих елементів університетського роману. Дослідження такої жанрової імплікації на прикладі уже відомих жанрів, таких як історичний, (квазі-)біографічний, сімейний, генераційний, соціально-психологічний, детективний романи та роман-фентезі з елементами *campusnovel*, дозволило виявити закономірності у формуванні метажанрових конструкцій та їх функціонування на рівні проблемно-тематичного та жанрово-стильового характеристик.

У першому розділі дослідження дослідниця розглядає теоретико-методологічні основи і історико-літературні аспекти університетського роману. Вона також зазначає, що метажанр як складна літературознавча парадигма, що поєднує декілька основних жанрових матриць із збереженням їх основних характеристик, дозволяє відслідковувати формування унікальних художніх творів, що знімають традиційні жанрові межі. Це відкриває нові можливості для теоретичних досліджень жанрових проблем сучасної літератури. Жанр університетського роману пропонує унікальну можливість використовувати метажанрові прийоми, оскільки він по суті синтетичний і поєднує різні жанри. Адже: «метажанрова поліморфна структура постійно трансформується, однак канонічними залишаються атрибутиви провідного (материнського) жанру університетського роману – топос, персоносфера, іронія, проблематика» [с. 141]. Університетська проза, як жанр, включає в себе ретрансляцію історичних подій, вписування власного приватного та викладацького досвіду як автобіографічних елементів, вислідковує психологію персонажів, соціальний контекст, розблокування інтриг і розкриття таємниць. Таким чином, важливим є аналіз жанрових елементів в університетському романі через призму різних жанрових шаблонів, таких як історичний, автобіографічний, сімейний, детективний, соціально-психологічний, генераційний і навіть фентезійний. Крім того, визначено основні важелі популяризації й актуалізації університетського роману: історичні умови, зміни в освітніх системах, культурні рухи, політичні події, а також його метажанровий потенціал.

У другому розділі Катерина Калинич дослідила зміну жанру університетського роману через призму метафікційного підходу. Вона проаналізувала роман Робера Мерля «За склом» (1970), який відображає не тільки взаємозв'язок між різними жанрами, але й особливості самого жанру університетського роману та його метадискурсивну концепцію. Крім того, в романі «Стоунер» (1965) американського письменника Джона Вільямса відбувається синтез університетського та псевдобіографічного жанрів. За

словами дисертантки: «теоретичні розвідки багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників дають змогу констатувати, що метажанр – це особлива наджанрова структура, яка внаслідок тематично-жанрової єдності генерує новий жанровозміщений «мутований» зразок постмодерністської літератури» [с. 139].

Роман англійської письменниці Зеді Сміт «Про красу» (2005) демонструє змішування сімейного й університетського жанрів. Натомість, роман латиноамериканського письменника Гільєрмо Мартінеса «Оксфордські вбивства» (2003) демонструє злиття «елітарного» жанру університетського роману з «масовим» детективним, що вписується у стилістику постмодерністської літератури. Дисертантка справедливо декларує, що: «метажанрова поліморфна структура постійно трансформується, однак канонічними залишаються атрибутиви провідного (материнського) жанру університетського роману – топос, персоносфера, іронія, проблематика» [с. 141].

У третьому розділі дисертації розглядається художнє втілення метажанру університетського роману в українській літературі. «Університетський роман в українській прозі постає динамічним феноменом, що відображає поступовий розвиток цього жанру та появу нових зразків. Через специфічні особливості українського вищого освітнього середовища внаслідок впливу пострадянського періоду, український університетський роман вирізняється унікальною проблематикою та імагологічними особливостями» [с. 150]. Була підтверджена еволюція українського університетського роману, його різноманітна синтетична жанрова структура і взаємодія з іншими жанрами. Дисертантка досліджує повість «Хмари» Івана Нечуя-Левицького (1874), в якій спостерігається жанрова колаборація із історичним, генераційним і університетським романами.

Крім того, дослідниця приходить до обґрунтованого висновку, що в творі «Факультет» (2017) Дарини Березіної виявлено синтез жанрових матриць соціально-психологічного та університетського романів.

Аналіз роману «Крук та Чорний метелик. Голос давніх сновидінь» (2021) Ольги Мігель показав такі маркери метажанру: специфічний бінарний (фантастичний та університетський) топос, різноманітну групу персонажів, характерний гумористичний пафос, інколи перетворюючись на самоіронію, виразну любовну сюжетну лінію, використання інтертекстуальних та інтермедіальних елементів.

Доказовість представлених у роботі положень. Однією із важливих прикмет значущості дисертації є те, що у науковій роботі Катерини Калинич представлено науково обґрунтовані положення, які опираються на всеохопний й багатоплановий аналіз як теоретичного матеріалу, так і художніх текстів. Можна твердити, що авторка досягла задекларованої мети. Висновки у дисертації чіткі й обґрунтовані й відображають результати дослідницького пошуку дисертантки.

Наукова новизна одержаних результатів, їх теоретична і практична значущість. Найважливіші наукові результати роботи, які засвідчують її новизну, можна сформулювати такими положеннями:

- Вперше в рамках українського літературознавства досліджена специфіка метажанрова природа університетського роману.
- Аналіз метажанрової парадигми університетської прози дозволив виявити зміни в тематичній концепції жанру «кампусного роману» через взаємодію з іншими жанровими матрицями.
- Вивчено генезу університетського роману в різних національних літературах, зокрема його формування як метажанрового явища, та встановлено коріння цієї концепції в українській літературі.
- Проаналізовано жанрові модифікації університетського роману в поєднанні з елементами історичного, (квазі-)автобіографічного, сімейного, детективного, соціально-психологічного та фентезійного романів.

Теоретичне і практичне значення роботи. Результати й висновки дослідження розширюють теоретичне поле для подальших наукових розробок у галузі теоретичної та історичної поетики, зокрема стосовно

специфіки жанру університетського роману під впливом метамодернізму. Дослідниця приходиться до висновку, що університетський роман може відхилятися від своєї жанрологічної матриці під впливом метамодернізму і, завдяки різноманітній міжжанровій, міжвидовій та міжмистецькій взаємодії, створювати нові приклади для теоретичних досліджень.

Основні ідеї та результати дослідження мають прикладний характер. Матеріали дослідження можуть бути використані при написанні наукових посібників та підручників з теорії літератури, зокрема з жанрології. Вони також можуть бути використані при підготовці лекцій та практичних занять з історії зарубіжної літератури, а також спецкурсів про жанр університетського роману. Крім того, матеріали дослідження можуть бути корисними при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. У роботі Катерини Калинич були дотримані всі вимоги логіко-структурної схеми наукової роботи. Отримані наукові результати повністю відповідають визначеній меті та завданням дисертації. Академічна доброчесність не порушувалася. Результати наукових досліджень були широко представлені на наукових форумах по всій Україні.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Як і будь-яка наукова робота, дисертація Катерини Калинич є підставою для дискусій, пропозицій, обміном думок. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, зробимо кілька зауважень до роботи:

1. На с. 43-44 авторка наводить класифікацію університетського роману відповідно до тематики, виокремлюючи молодіжний (студентський), професорський (викладацький), філологічний, реалістичний, детективний, фантастичний, любовний різновиди. Кому належить такий жанрово-видовий поділ і чи можна його пролонгувати далі?

2. У роботі не дотримано єдиного принципу (алфавітного чи хронологічного) в переліку прізвищ дослідників, приміром на с. 26, 35, 36 та ін.

3. При першій згадці імена письменників подаються, як і належить, повністю, але деякі персоналії наводяться лише з ініціалами (І. Вільде, В. Бондар).

4. У роботі наявні одруки (с. 44, 46, 73, 77, 96, 122, 148, 209, 225) та неаргументовані повтори, тавтології (с. 22, 32, 79, 95).

5. Наскільки доречно до норм сучасної української мови використовувати абрєвіатури на кшталт ВИШ і ЗВО як синоніми? А також такі словосполучення, як вишівський топос (с. 4), вишівські реалії (с. 6), вишівські стереотипні образи (с. 7), вишівське середовище (с. 25), вишівська персоносфера (с. 38), вишівська дійсність (с. 44) та ін.

6. Дискусійним видається твердження про те, що поняття “жанрова «контамінація» та «синтез» (О. Юферева), «дифузія» (М. Рябченко, Н. Мажара) «модифікація» та «метаморфізм» (О. Червінська) можна вважати синонімічними до метажанру. Див. с. 78: «синонімічні категорії» метажанру, залишаючи непорушним материнське жанрологічне ядро, переконливо засвідчують зовнішньозмістову різножанрову взаємодію». Адже жанрова контамінація, синтез, дифузія, модифікація, це, очевидно, процеси, а метажанр постає їхнім наслідком?

7. Контекстуального уточнення потребують фрази: «Кожне покоління продукує свого ідеального студента» (с. 93); «пропорційне трактування жанру» (с. 36); «Жанровий формат детективно-університетського роману найбільш привабливий серед прихильників масової літератури» (с. 44.).

8. Підпункт 3.1 має назву «Генеологічні засади університетського роману в українській прозі», але насправді розкриває виникнення й еволюцію українського університетського роману, а не особливості його жанру / метажанру.

9. На с. 250, у додатку Г, міститься розроблена авторкою дисертації таблиця «Метажанрові ознаки університетського роману-фентезі». Суттєвою перевагою цієї розвідки могла би бути наявність подібної схеми до кожної з досліджених К. Калинич модифікацій університетського

роману (біографічного, генераційного, соціально-психологічного, детективного тощо).

Відсутність порушення академічної доброчесності. Тема кваліфікаційної праці Катерини Калинич актуальна. Висновки та основні положення дисертації мають наукову новизну, високу теоретичну та практичну цінність. Під час аналізу дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок. Стверджую, що наукова робота Катерини Калинич є оригінальним і незалежним дослідженням. В ній представлені науково обґрунтовані положення, вона містить новаторські висновки і має практичну цінність. Дисертація відповідає «Вимогам до оформлення дисертацій» (затвердженим наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р., зі змінами, внесеними наказом № 759 Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 р.); вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова № 44 КМ України від 12 січня 2022 р. зі змінами, внесеними постановою № 341 КМ України від 21 березня 2022 р.), а її авторка – Катерина Федорівна Калинич заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 – Філологія (галузі знань 03 – Гуманітарні науки).

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Буковинського державного

медичного університету

С.В.Нащ Світлана НАМЕСТЮК

Підпис *Галесен*
Начальник відділу
Буковинського державного медичного університету

Галесен